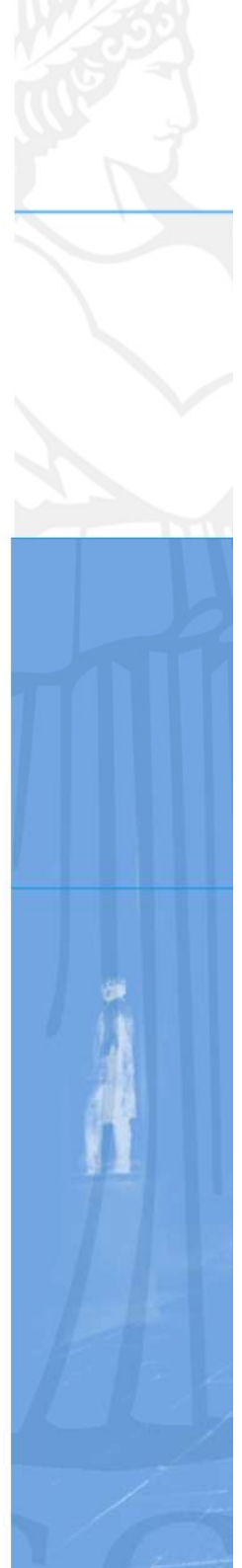

Har hardship-klausuler
en plass i entrepriseretten?

1 Innledning

Eksempler:

- Coronapandemien

- Ukrainakrigen

- Tørke

- Energiprisene

- Grunnstøting i Suezkanalen

- Mangel på trevarer

- Osv.

Problemet:

Uforutsette
omstendigheter

Kan ramme begge parter
(i dette foredraget bare E)

Entreprenøren

Byggherren

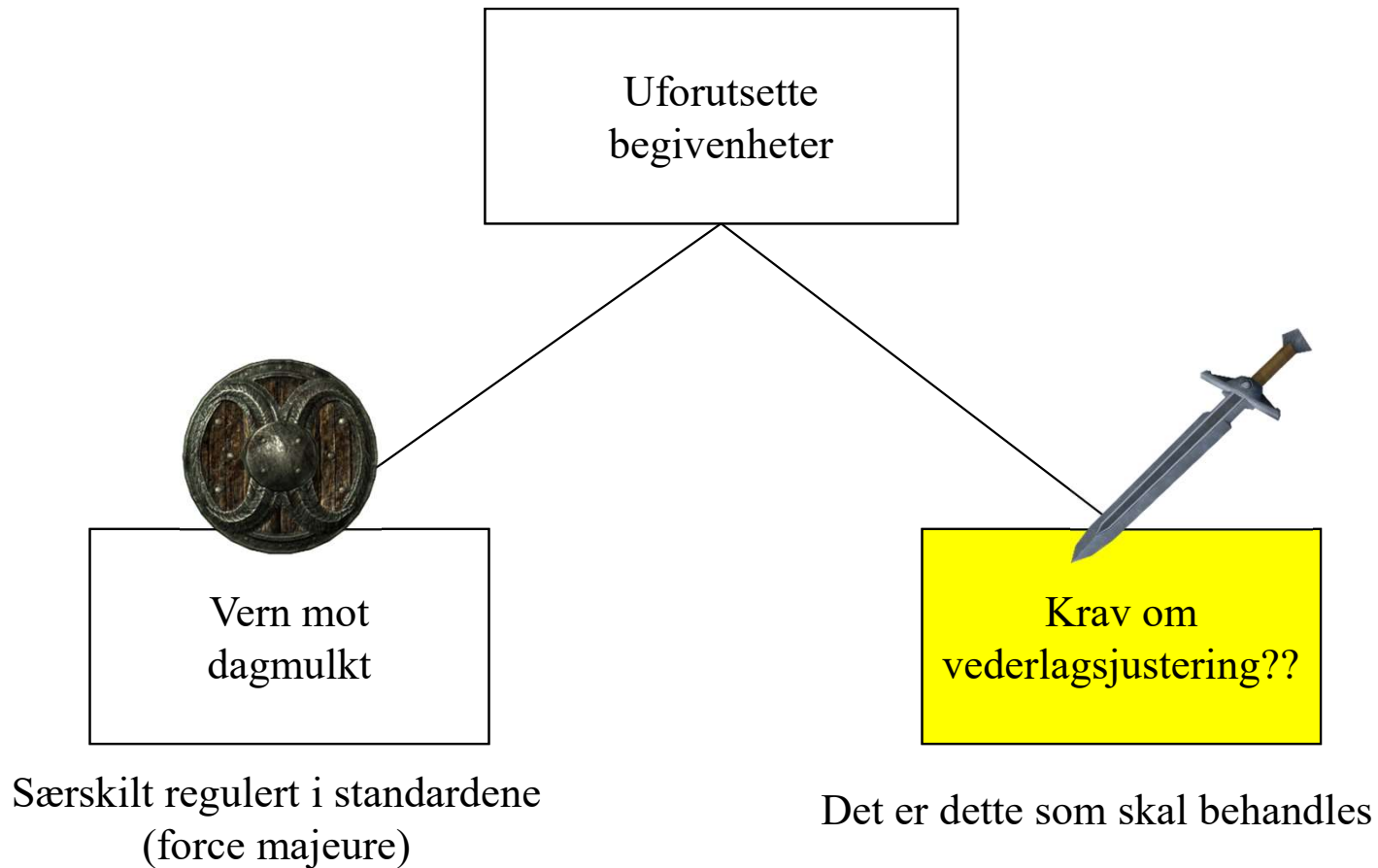
Oppfyllelsesvanskeligheter (lettelser):

- Faktiske
- Økonomiske

Avbestillingsreglene:

- Endret behov
- Betalingsvanskeligheter
- Medvirkningsvanskeligheter
- Osv

Det grunnleggende systemet:

•

Bør bygge- og anleggsbransjen innføre en hardshipklausul i de norske standardene som gir partene adgang til å kreve vederlagsjustering ved force majeure-hendelser?

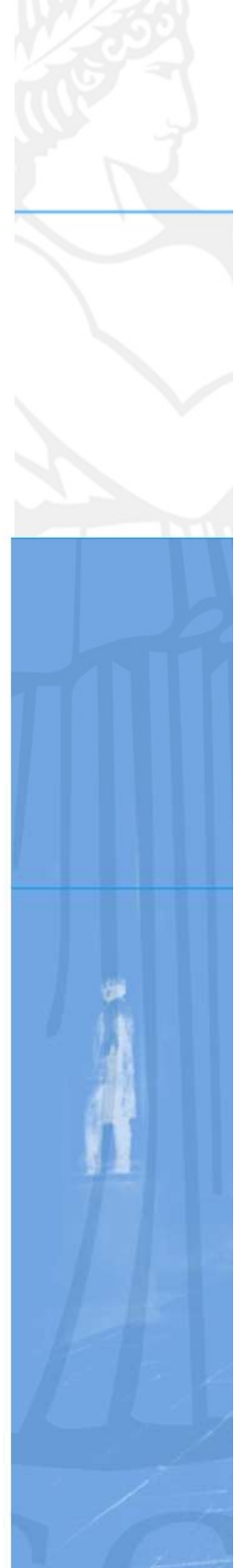
Herman Bruserud «Hardshipklausuler»:

Jeg har hatt stor nytte av å lese i boken hans
og snakke med ham om problemstillingen!

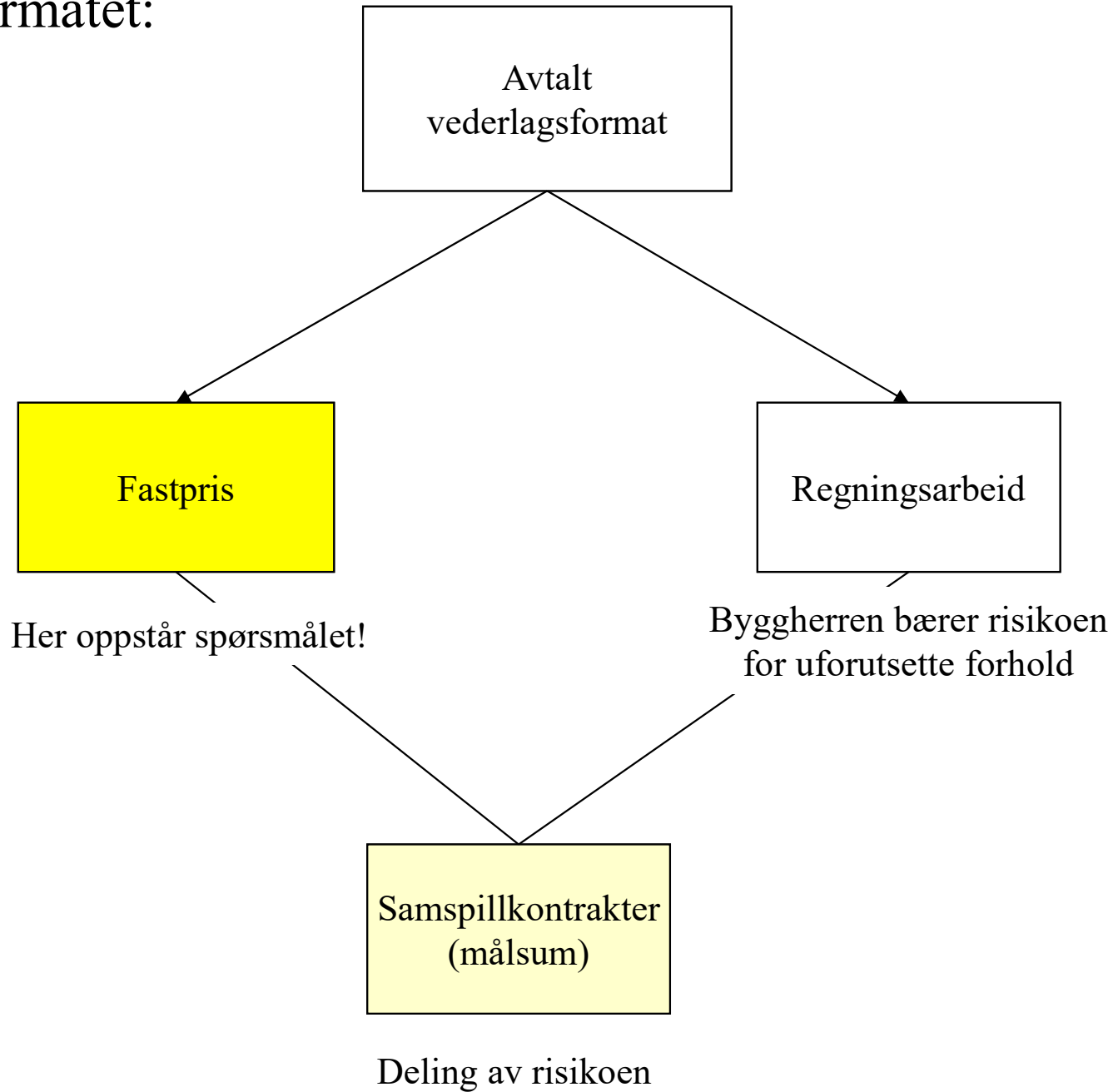

2 Grunnprinsippene om vederlagsjustering

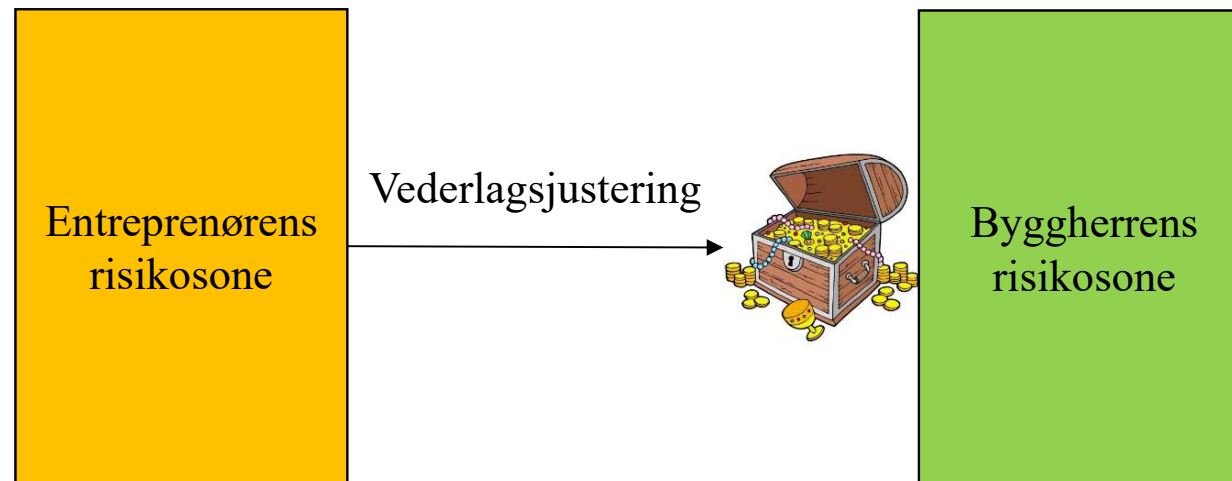

Vederlagsformatet:

Hovedregelen – hvilken risikosone rammes

Full egenrisiko:

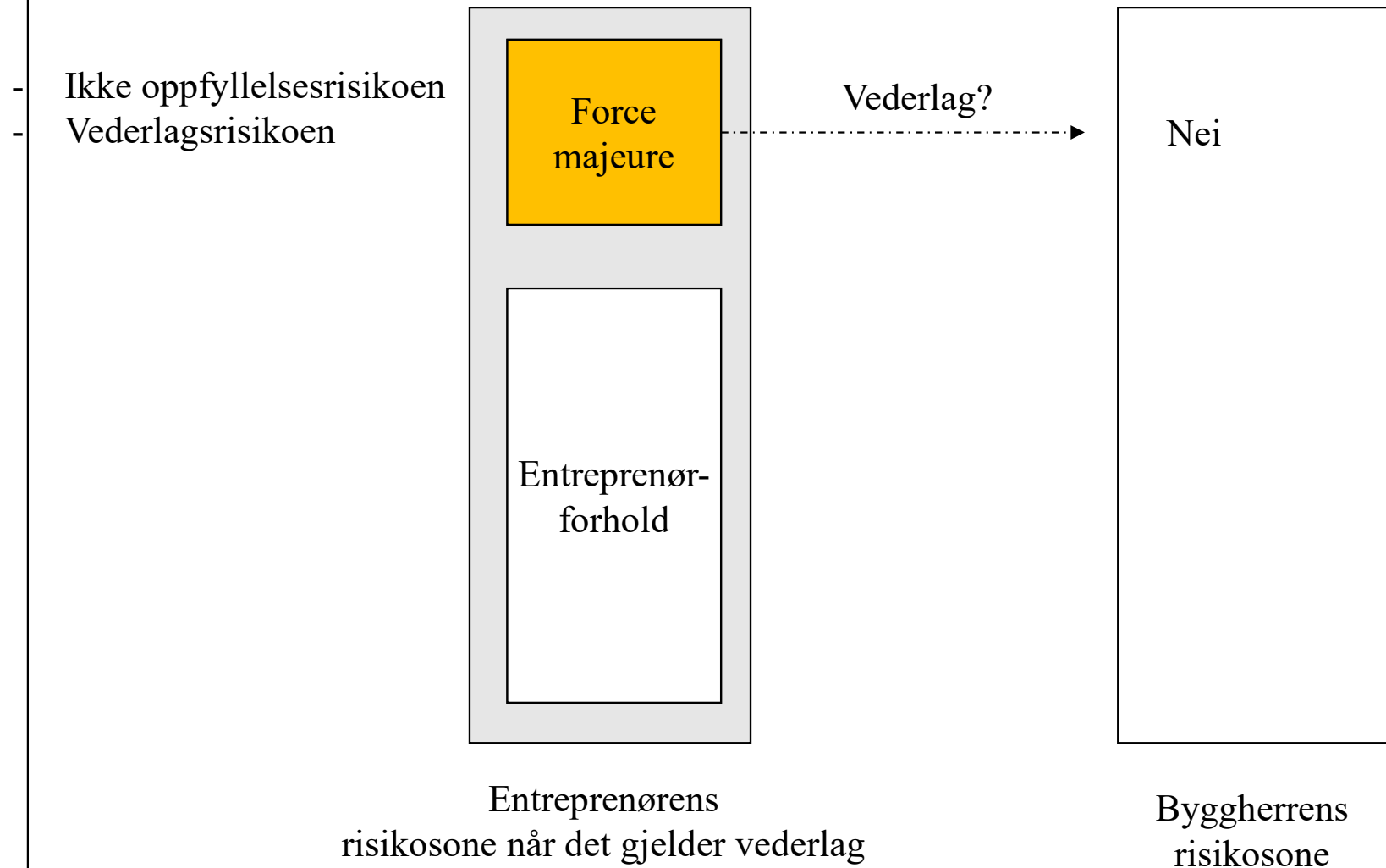
- Ingen fristforlengelse
- Ingen vederlagsjustering

Full kompensasjon:

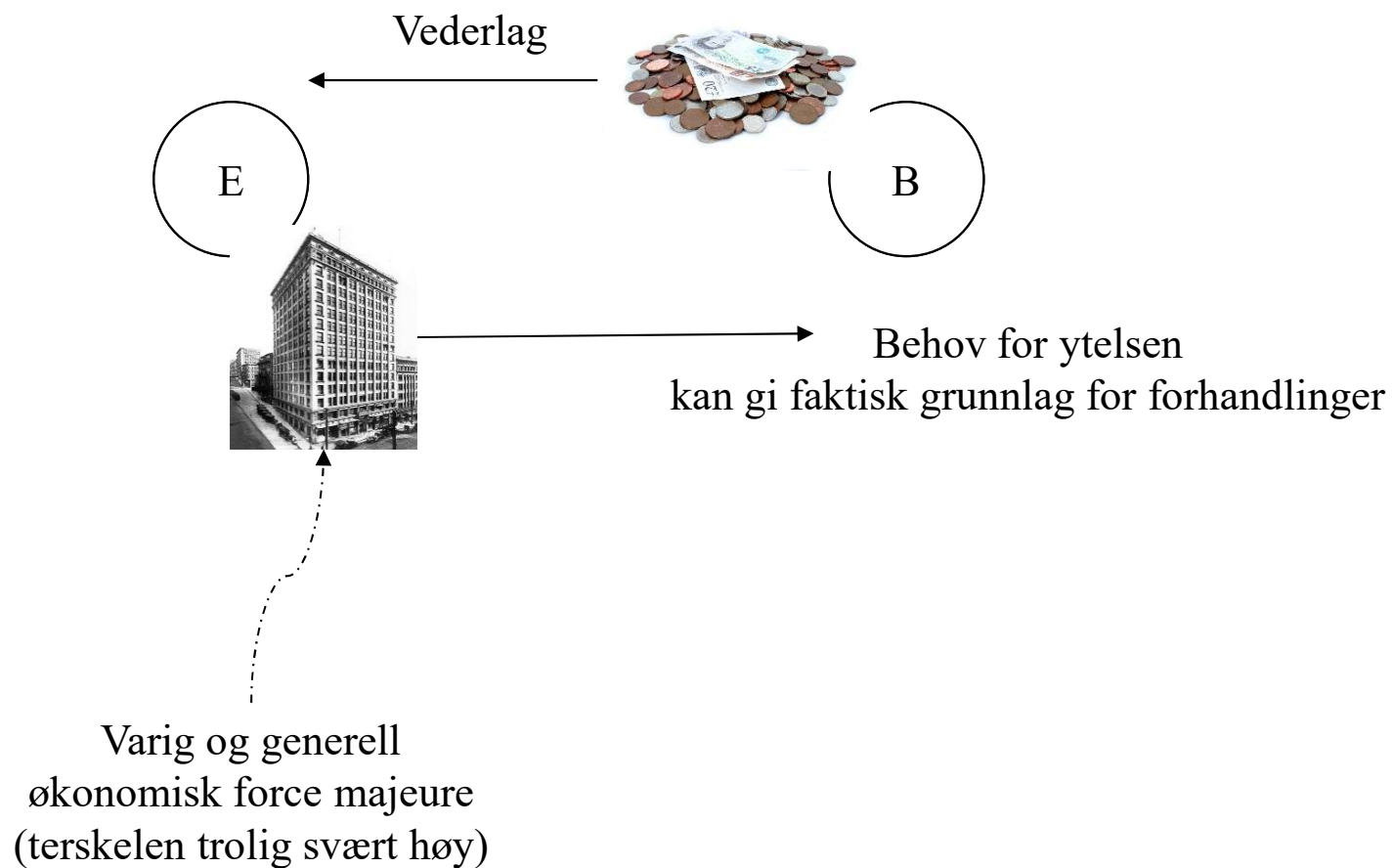
- Fristforlengelse
- Vederlagsjustering

Uforutsette forhold:

Force majeure er ikke i seg selv hjemmel for krav om vederlagsjustering

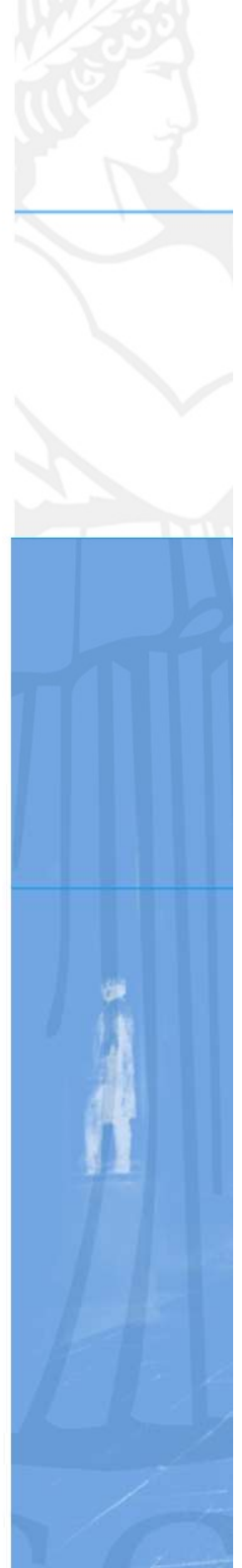

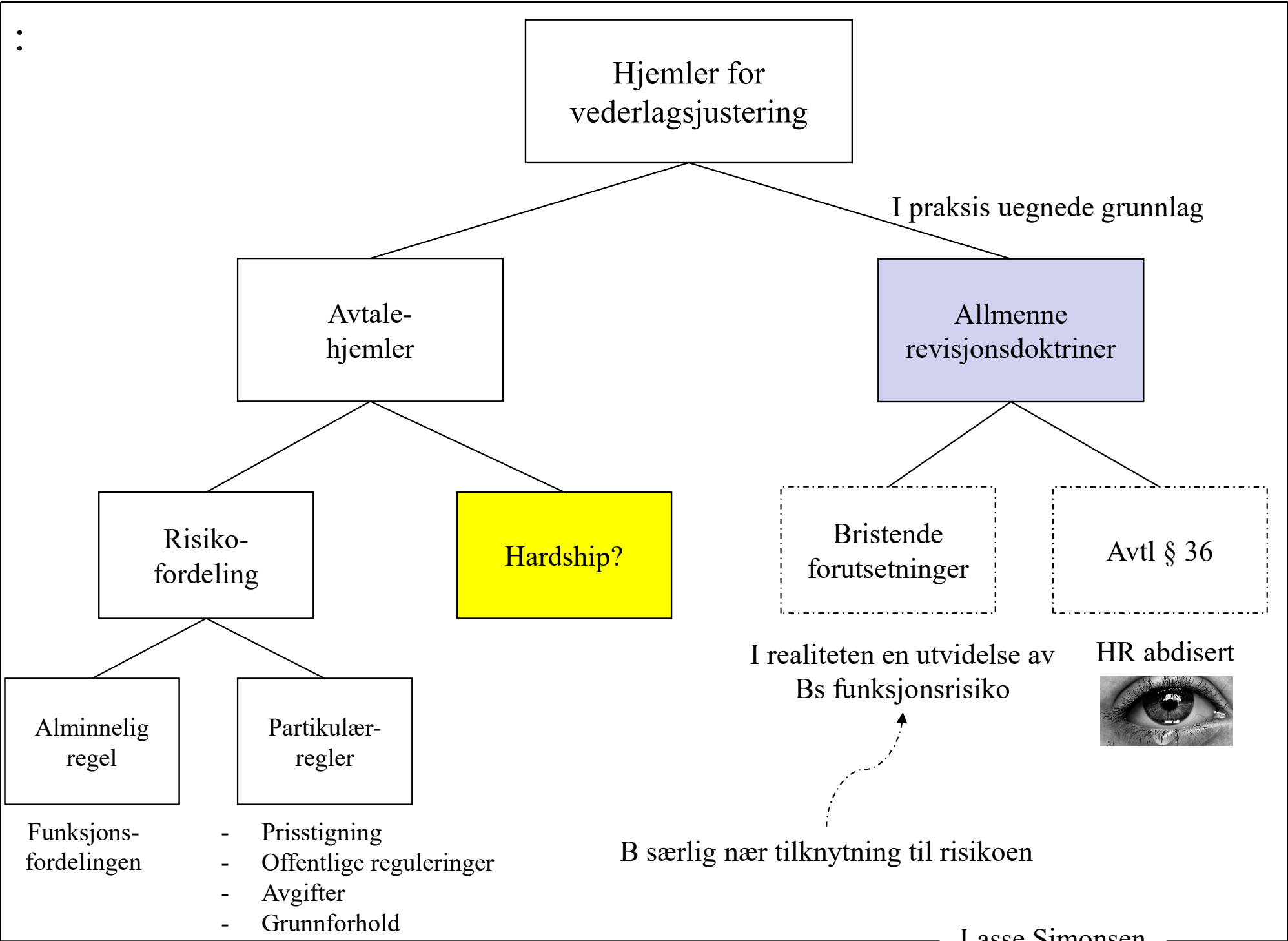
Force majeure kan gi faktisk grunnlag for krav om vederlagsjustering:

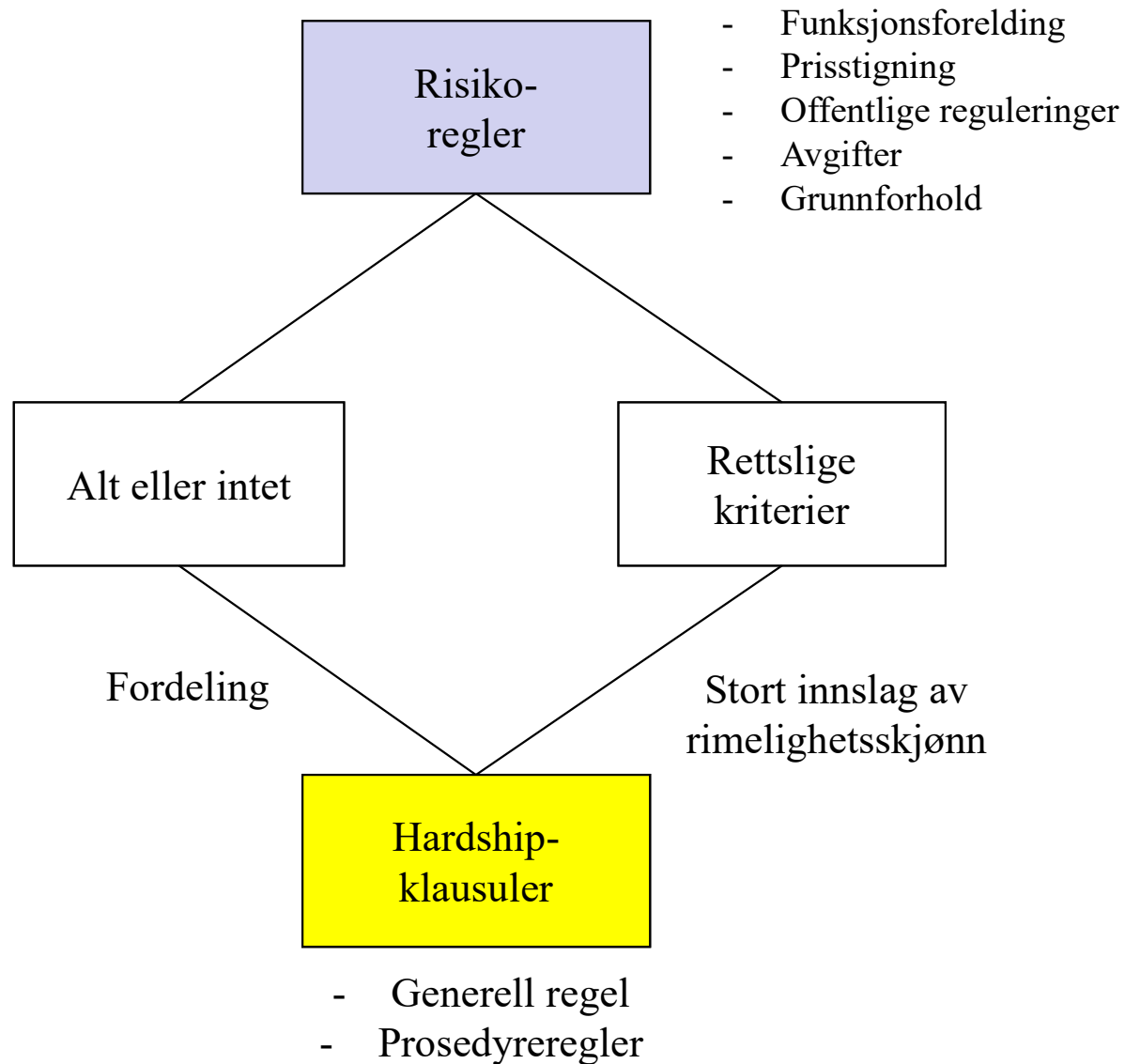

3 Hjemmelsgrunnlagene for vederlagsjustering

Forholdet mellom tradisjonelle risikoregler og hardship:

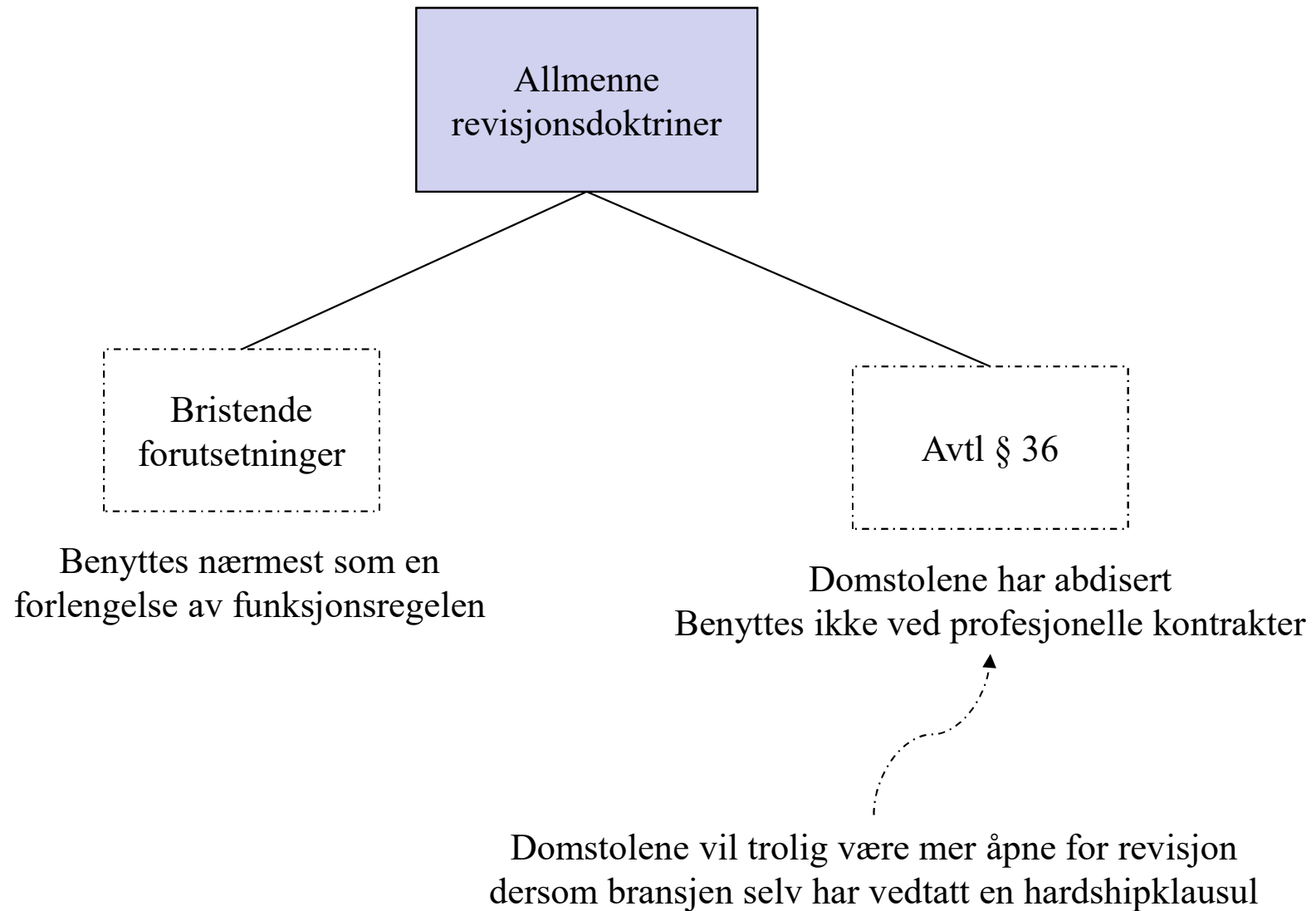

4 Bør det inntas en hardshipklausul i NS-reglene?

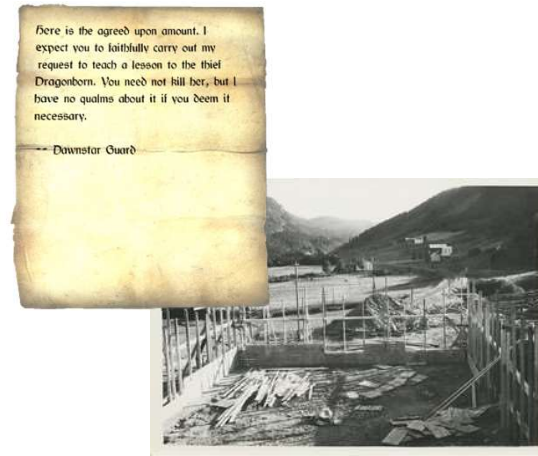

De allmenne revisjonsdoktrinene – uegnede:

Entreprisen som kontraktstype (særlig store entrepriser):

- Langvarige kontrakter, jf Unidroit kommentar s 187
- Store verdier
- Partene (ofte) avhengig av hverandre (samarbeid)
- Tillit viktig
- Prismekanismen blir mer rasjonell
- Osv

Konklusjon: Entreprisekontraktene synes å være godt egnet for innføring av en hardship-klausul

Uforutsette forhold på begge sider:

Uforutsette
omstendigheter

Entreprenøren

Byggherren

Oppfyllelsesvanskeligheter:

- Faktiske
- Økonomiske

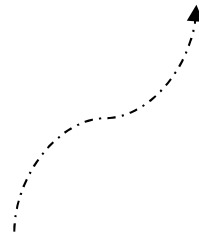
Avbestillingsreglene:

- Endret behov
- Betalingsvanskeligheter
- Medvirkningsvanskeligheter
- Osv

Den grunnleggende rettspolitiske problemstillingen:

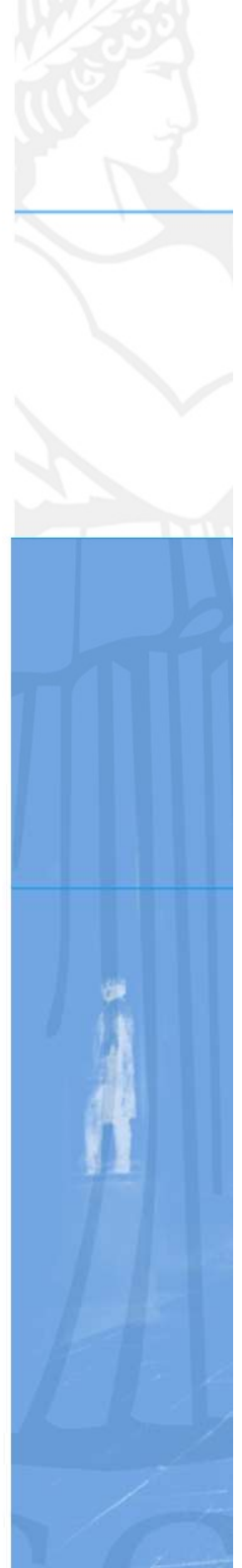
Er det behov for å myke opp de firkantede risikoreglene med en hardshipklausul som omfatter begge parter?

Hvis svaret er ja, bør man ikke lage vilkårene så strenge at det i realiteten blir en ny avtl § 36 uten virkning!

5 Hardshipklausuler

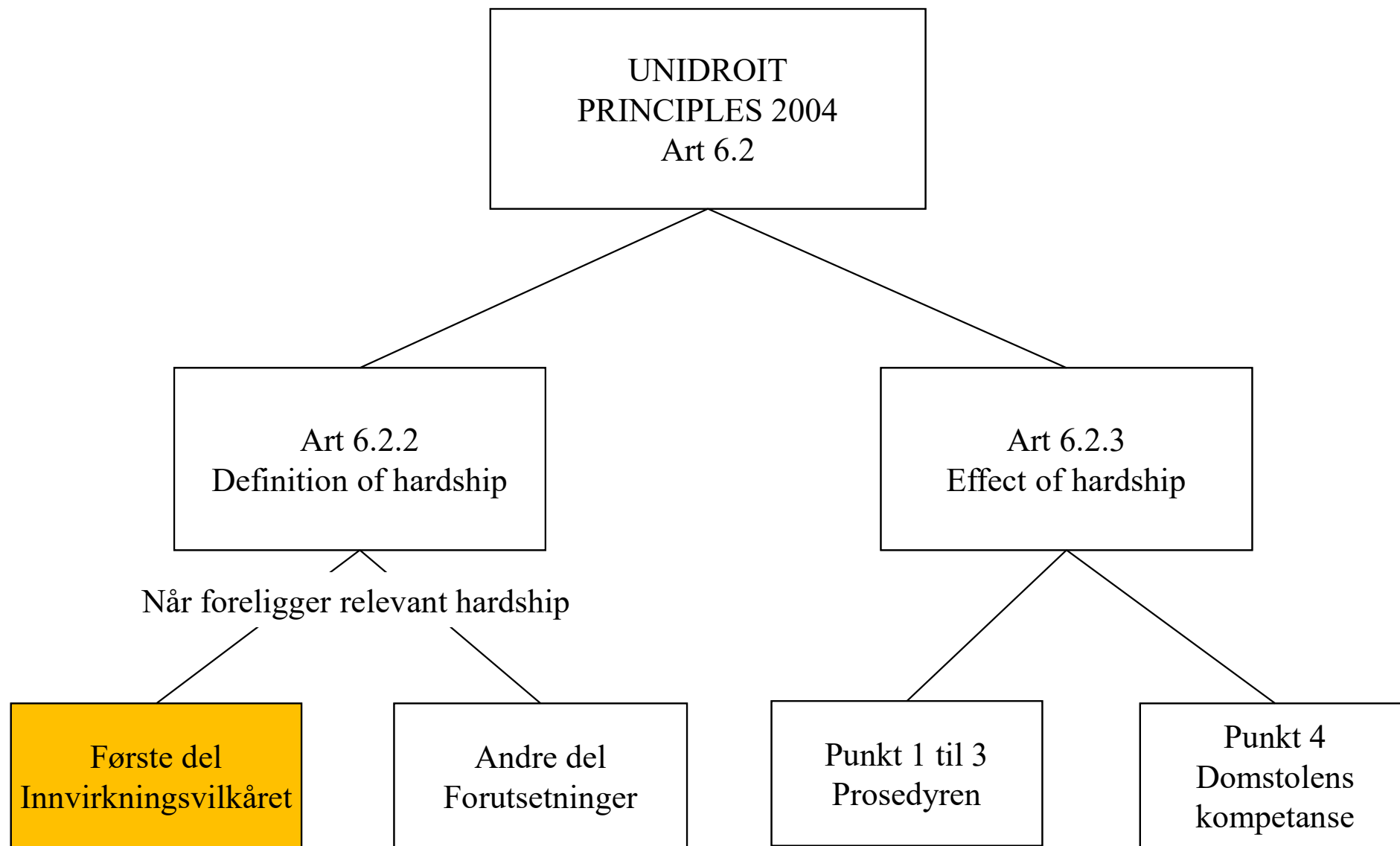

5.1 Basiselementene i en hardship-klausul

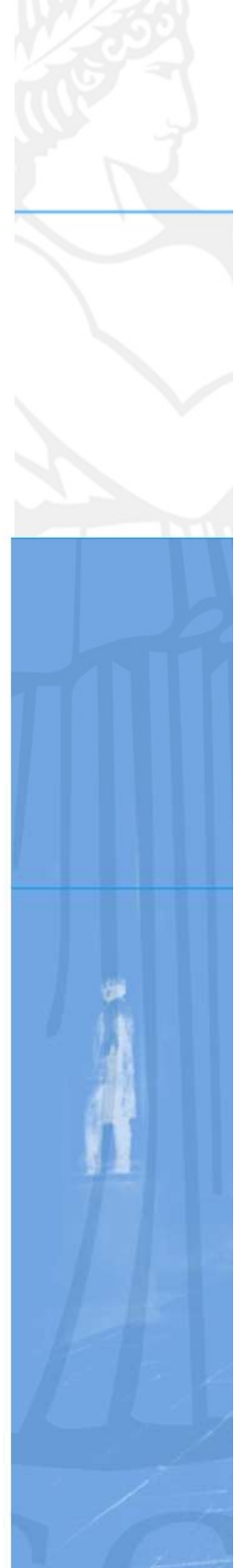
Typisk oppbygging:

Her trykker skoen!

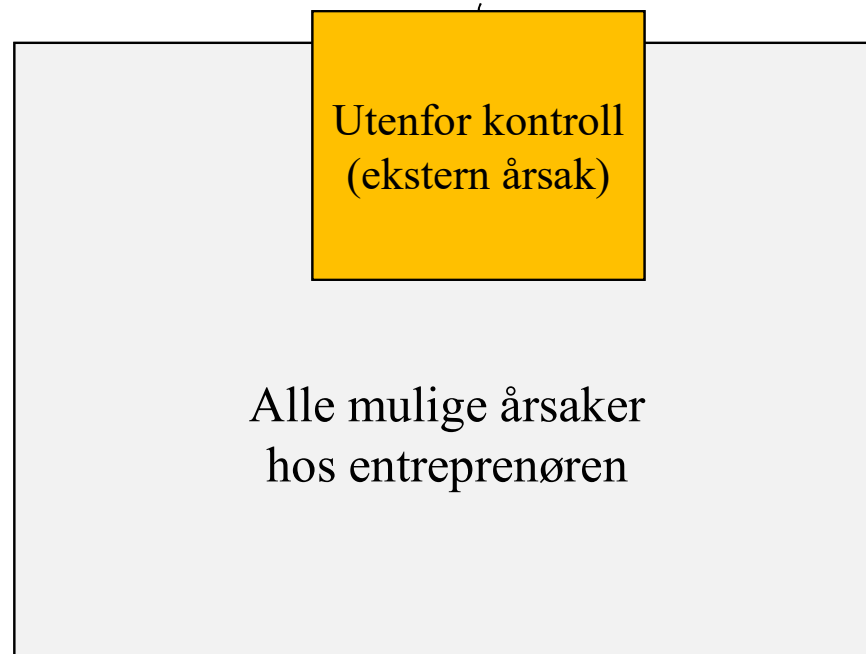
5.2 Forutsetninger

Utenfor kontroll-vilkåret:

Objektiv avgrensning.
Ikke tilstrekkelig at han ikke kan bebreides
Sammenfallende med force majeure-vilkåret?

Utenfor betraktnings-vilkåret:

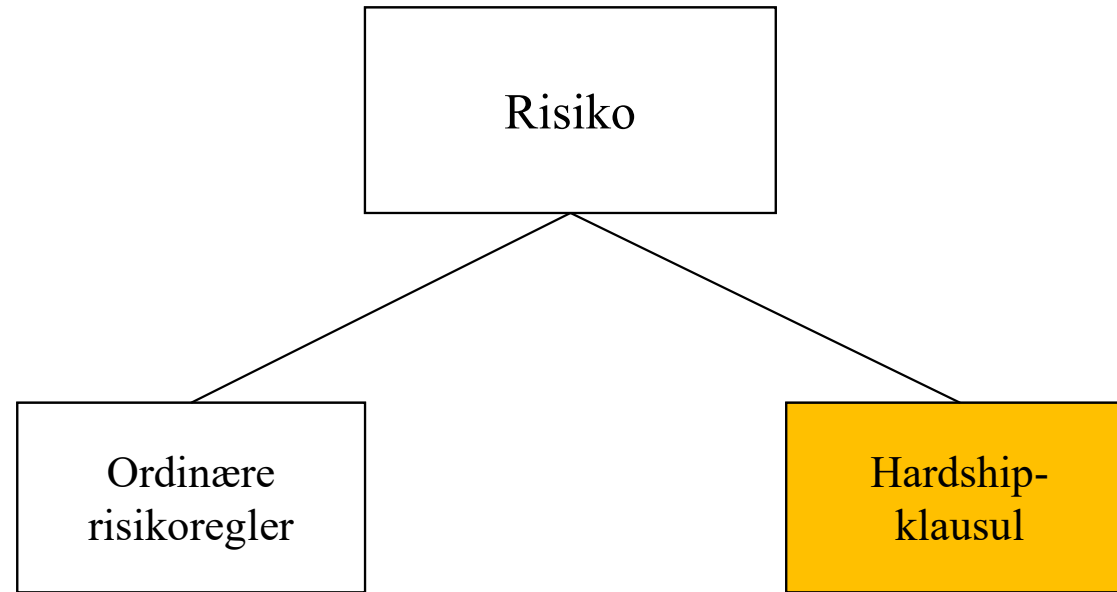
- Burde vært oppdaget
- Burde ha blitt tatt i betraktning

Den rettspolitiske grunnidé:

Så langt det er rimelig må den enkelte aktør vurdere risikoen ved et oppdrag.
Overoptimistiske prosjekter skal ikke reddes av domstolene og finansieres av B.

Ikke avtaleregulert på annen måte:

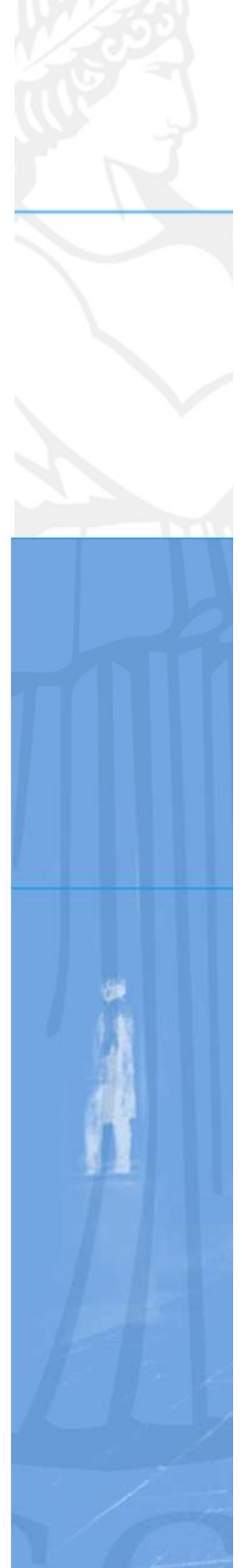
NS 8407:

- 14.4 Endringer av lover osv
- 15.2 Endringer av lover osv
- 19 Skade kontraktsgjenstanden
- 23.1 og 2 Grunnforhold
- 26.2 Indeksregulering
- 26.3 Offentlige avgifter
- 30 Regningsarbeid
- Osv

Alternativ:
Partikulærbestemmelser for typiske årsaker

5.2 Innvirkningsvilkåret

Skiller seg fra ordinære force majeure-klausuler:

NB!

Begivenhetens innvirkning
på kontraktsoppfyllelsen

Særeget for hardship
(avtl § 36)

Utenfor kontroll
(force majeure)

Felles vilkår med
krav om fristforlengelse

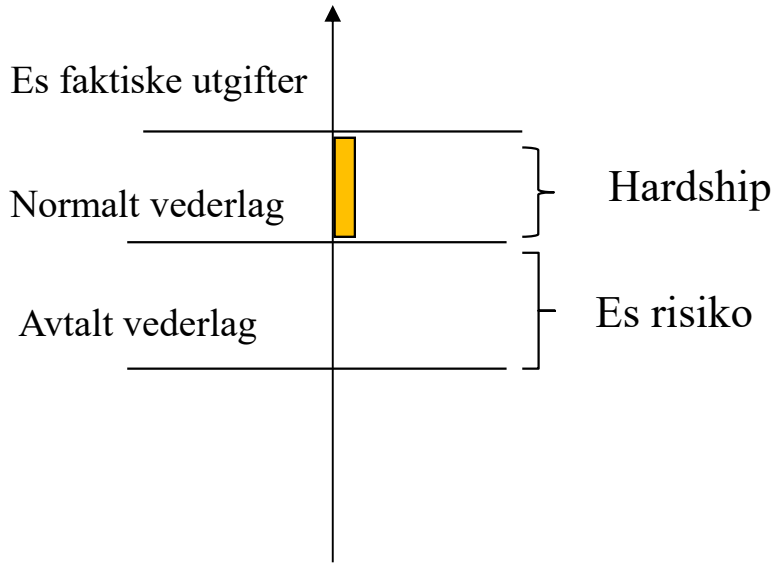
Vilkåret:

Innvirkningsvilkåret

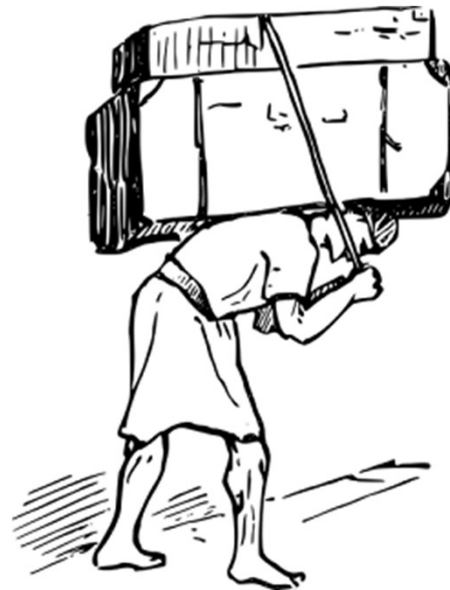
Unidroit Principles Art 6.2.2
«fundamentally alters the equilibrium of the contract»

Vesentlig endring av kontraktbalansen
Nødvendig med en rebalansering

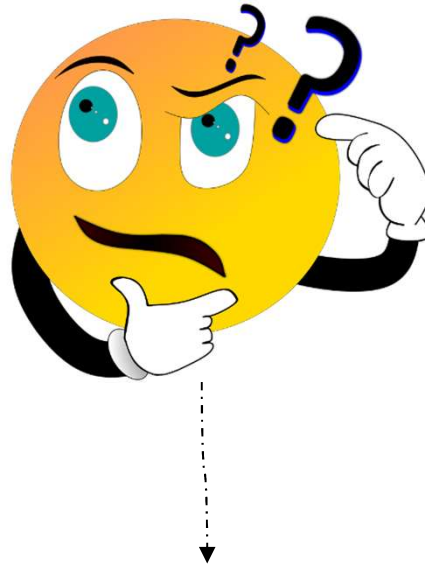

Et alternativ og enklere tema:

Har byrden blitt urimelig tung å bære?

Hvor mye skal til:

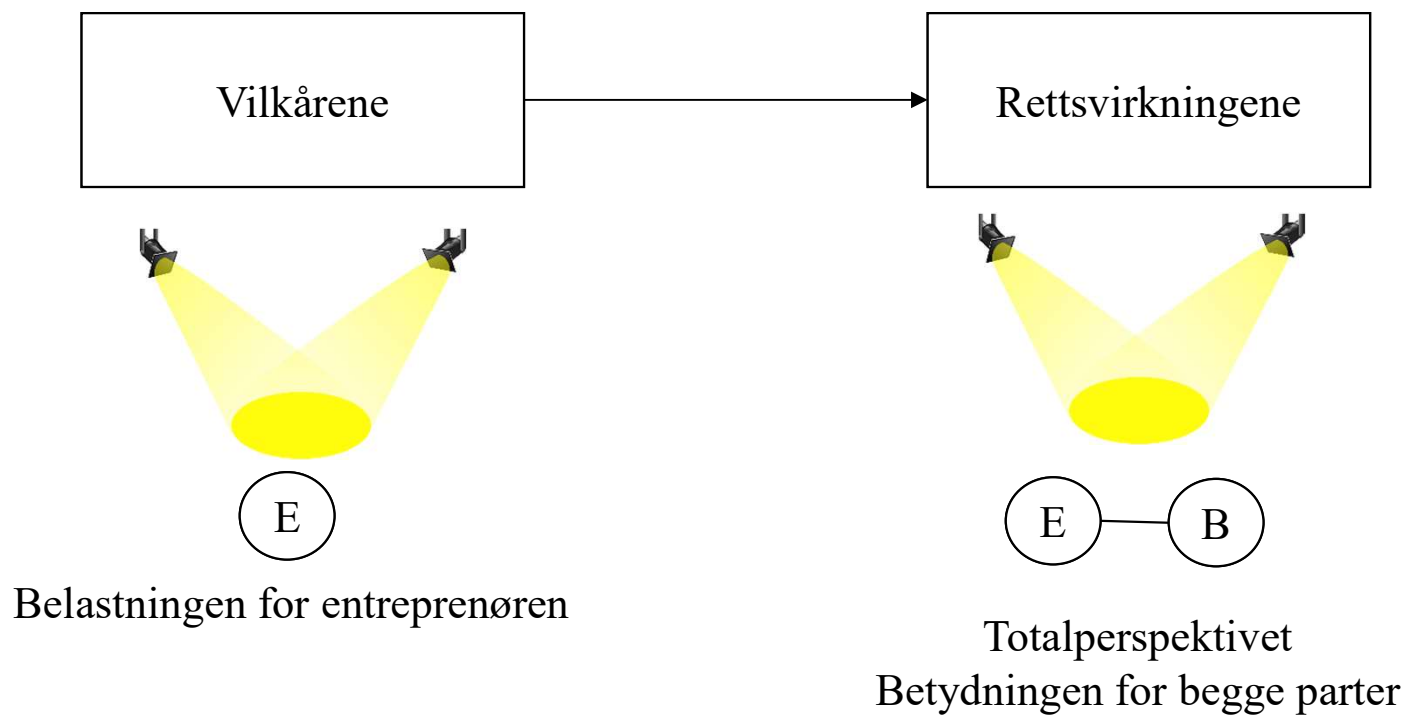

Dette er naturlig nok det sentrale spørsmålet!

Dersom klausulen skal ha noen praktisk interesse,
må terskelen settes (klart) lavere enn ved domstolenes tolking av avtl § 36.

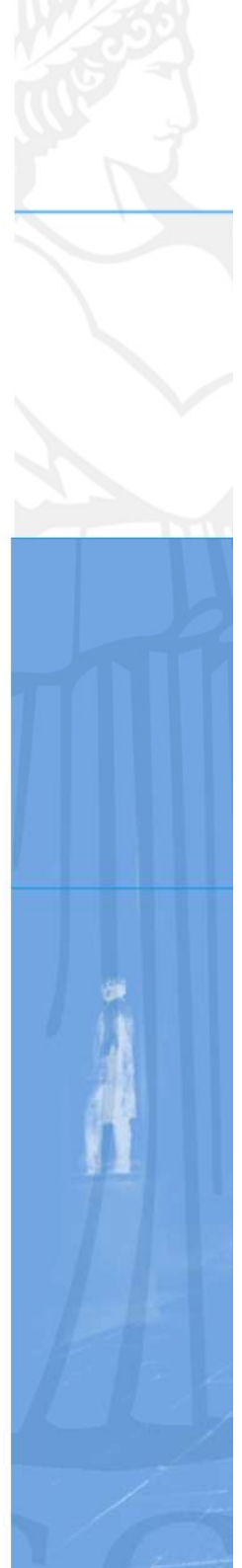

Glidende overgang mot rettsvirkningene, se nedenfor:

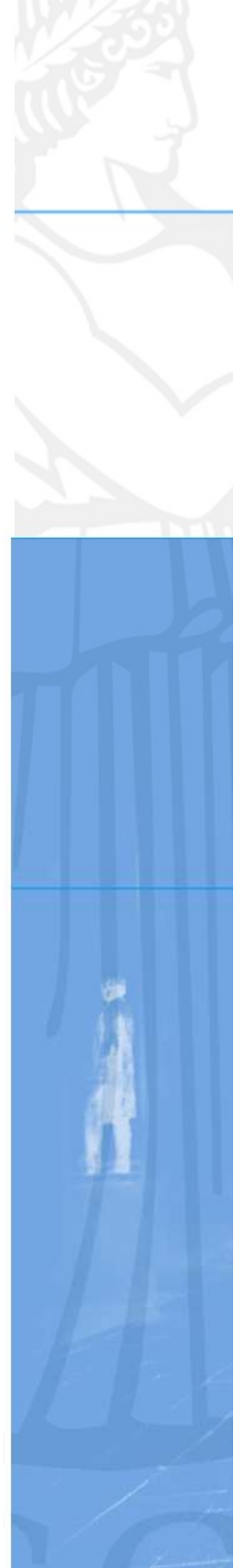

5.3 Rettsvirkningene av relevant hardship

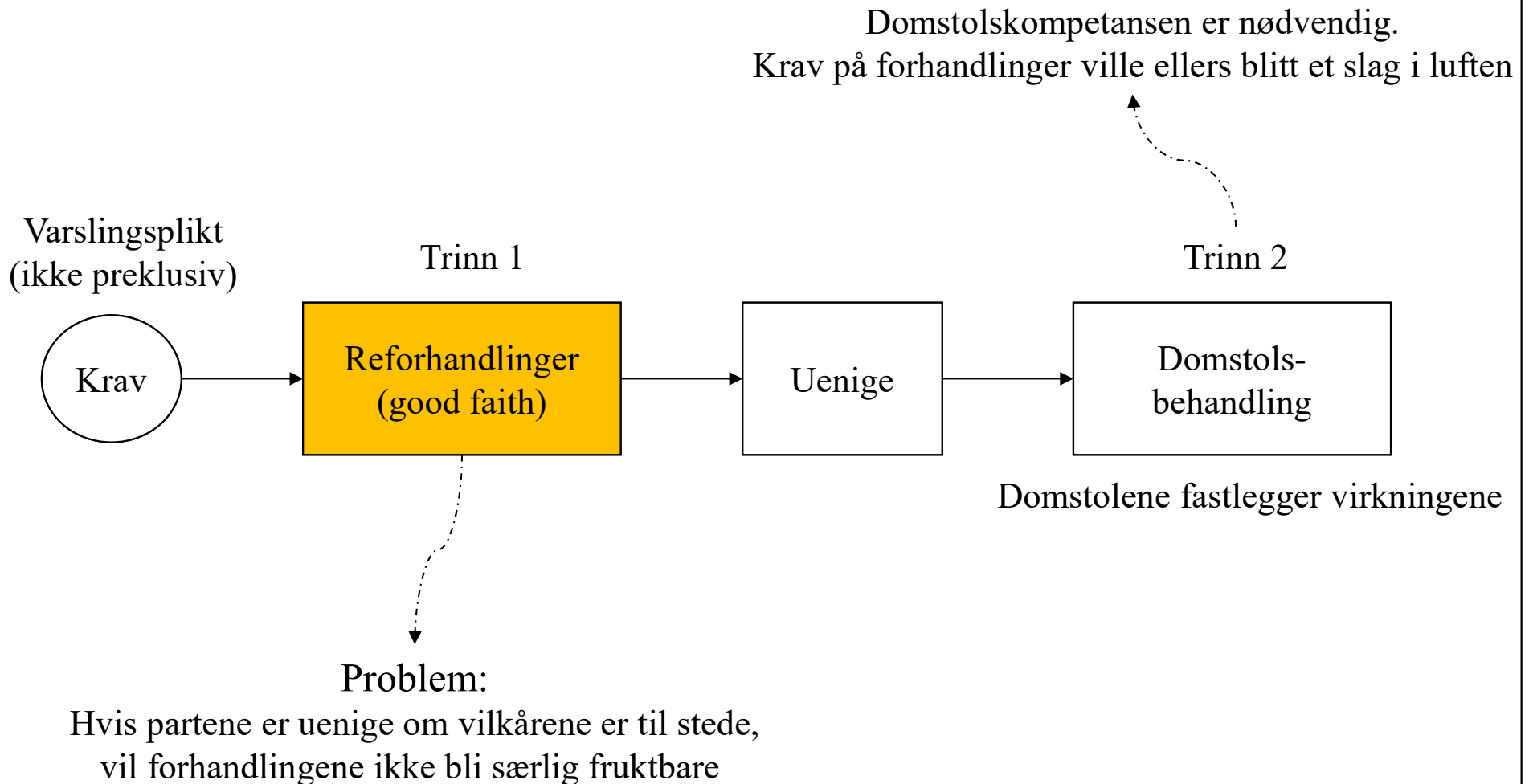

5.3.1 De prosessuelle reglene

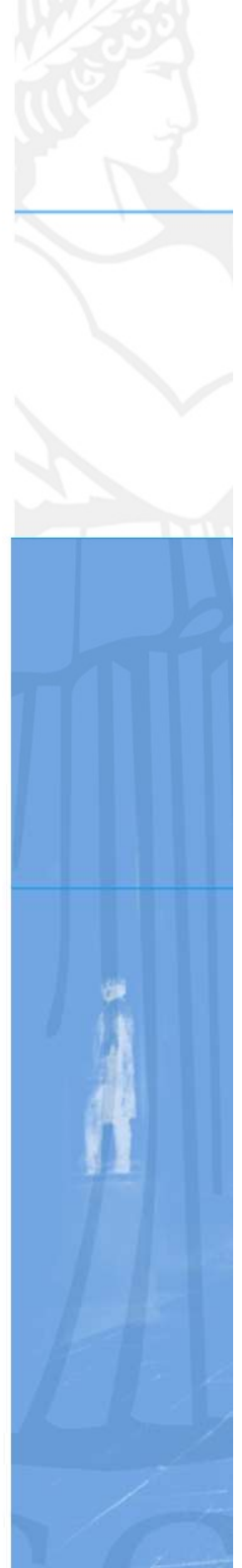

Se som eksempel Unidroit Art 6.2.3 Effects of hardship:

5.3.2 Kontraksrevisjonen

Domstolenes revisjonskompetanse:

Like frie tøyler (teoretisk) som etter avtl § 36?

Rebalansering av kontrakten

Unidroit Art 6.2.3 (4)
«if reasonable»

(a)
Terminate the contract

(b)
«restoring its equilibrium»

Først og fremst tale om å øke vederlaget

Hele spektret av kompensasjonsutmåling:

Ingen
kompensasjon

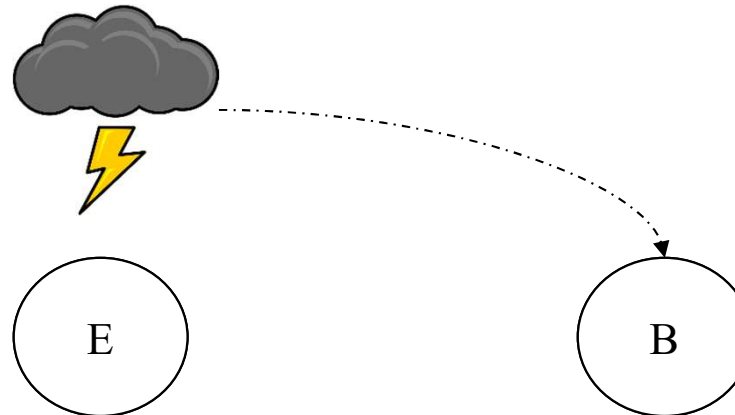

Full
kompensasjon

Normalt:
Deling av belastningen

Viktig moment – betydningen for B:

Hardship-begivenhet

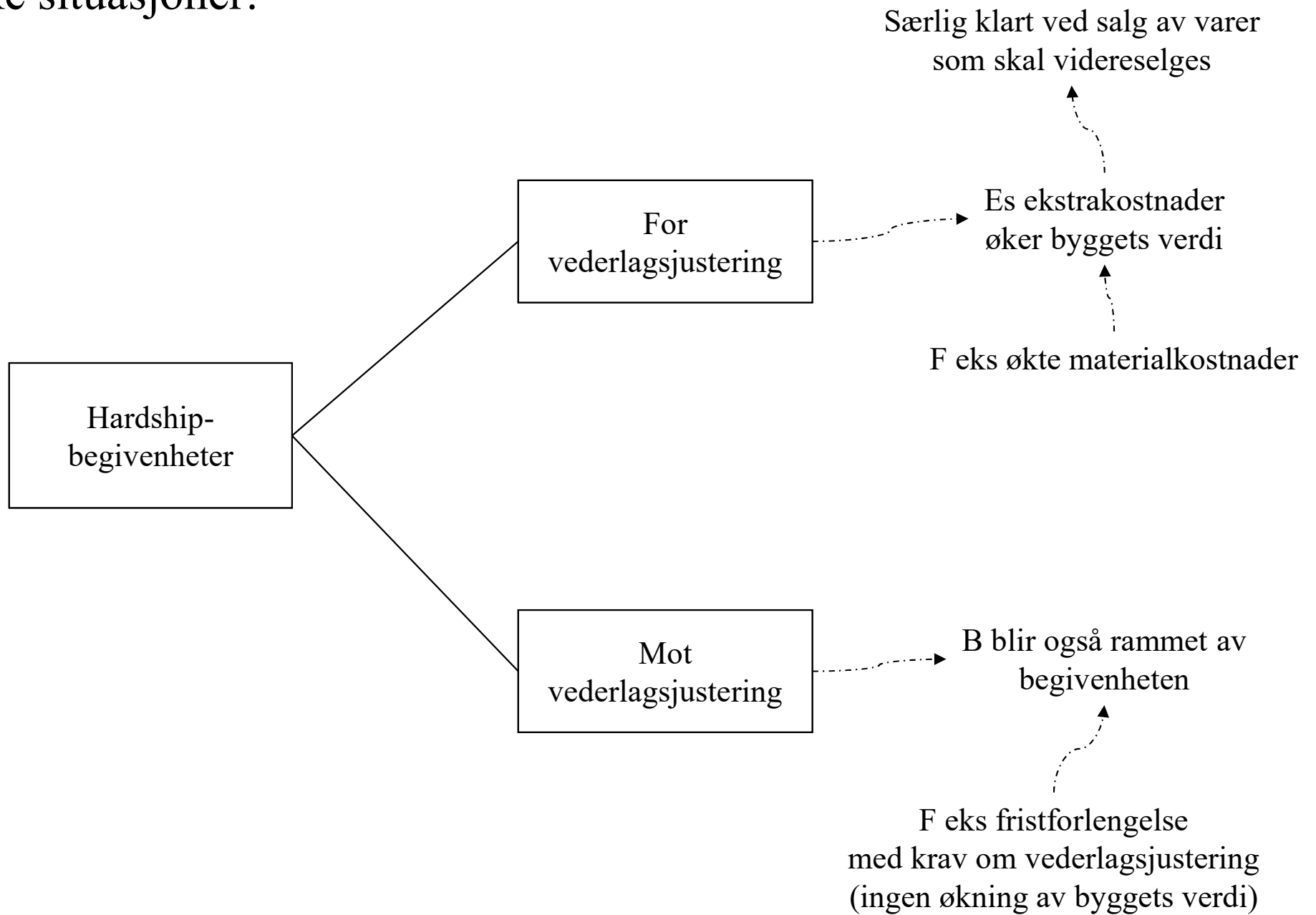

Hvilken betydning har dette for B?

- Fordel
- Ulempe

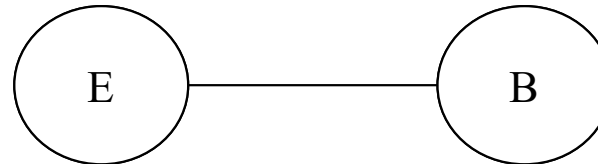

Ulike situasjoner:

Totalperspektivet:

Hardship-begivenhet

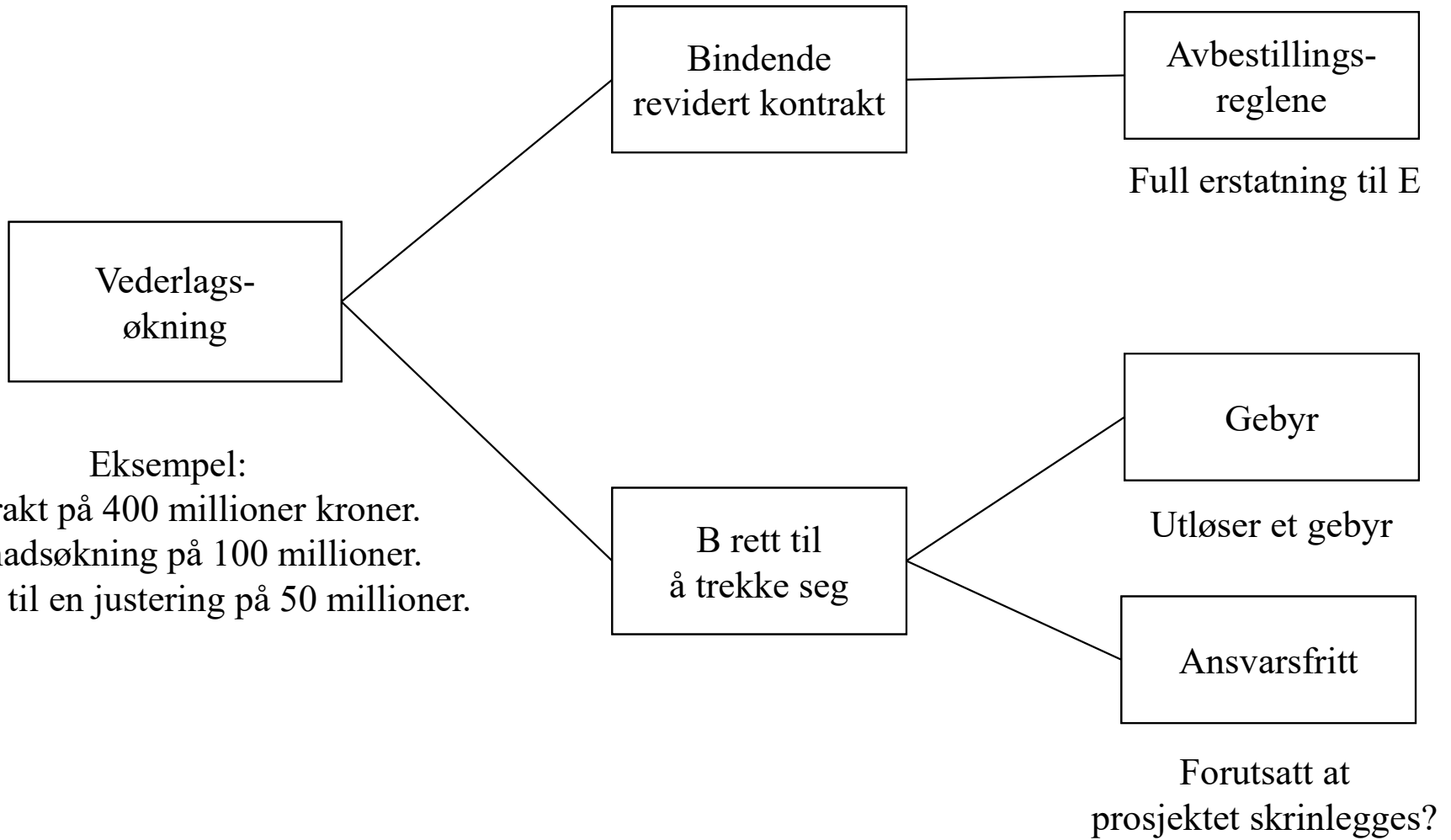
Indeksregulering:

Hvordan slår vektingen av innsatsfaktorene i indeksen ut i forhold til den aktuelle kontrakten?

Har E andre inntektskilder
som kompenserer for hardship-begivenheten?

Betydningen av indeksreguleringen og offentlige støtteordninger

«Rettskrav»:

Eksempel:
Kontrakt på 400 millioner kroner.
Kostnadsøkning på 100 millioner.
E får rett til en justering på 50 millioner.

Pågående revisjonsarbeid:

Noe å tenke på?